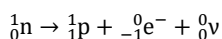

Profil: Přeměna beta minus (β^-)

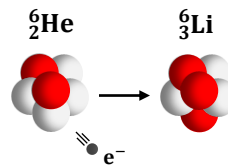
Přeměna beta minus (β^-) je jaderný rozpad, ke kterému dochází, když má atom v jádře malý počet protonů a vyšší počet neutronů. Aby jádro ve stavu **s přebytkem neutronů** dosáhlo **stabilního stavu** (stabilního jaderného uspořádání), dojde k přeměně neutronu na proton. Při této reakci vznikají také **elektron e^-** a **neutrino ν** , které se z jádra uvolňují. V našich úvahách můžeme neutrino zanedbat, ale unikající elektrony označujeme jako **záření beta minus** (β^-). Přestože pronikavost tohoto záření je poměrně nízká, ve velkých dávkách je škodlivé pro lidský organizmus.

Stručně řečeno, v jádře dochází k této reakci:

Neutron se přeměňuje na proton, uvolňuje se elektron a neutrino.

Pro jádro to znamená, že vzniká nový chemický prvek (protože dceřiné jádro má o jeden proton víc než původní). Nukleonové (hmotnostní) číslo se při této reakci zachovává.

Díky přeměně beta minus (β^-) může z jádra hélia s přebytkem neutronů vzniknout stabilní jádro lithia.

! Shrnutí

- ✓ Obecný zápis reakce:
 ${}_Z^AX \rightarrow {}_{Z+1}^AY + {}_{-1}^0e^- + {}_0^0\nu$
- ✓ K přeměně dochází: **při přebytku neutronů**
- ✓ Uvolněné záření: **elektrony**

Úkol pro pokročilé | Jaderná medicína

V medicíně jsou radioaktivní nuklidy využívány k ozařování (radioterapii). Beta minus (β^-) zářiče jsou například zavedeny do organismu, kde se rozpadají a uvolňují záření. Typickým příkladem je **jod I-131**, který se hromadí ve štítné žláze a podléhá zde beta minus přeměně (β^-).

- a) Sestavte reakční rovnici pro jod I-131 a zjistěte, jaký prvek vzniká. Použijte tabulku nuklidů a obecný vztah uvedený ve Shrnutí.

- b) Zavést do lidského těla radioaktivní materiál, jako je jod I-131, skutečně může být z hlediska medicíny přínosné. Sepište předpoklady ke zodpovězení následující otázky:

Jaký lékařský přínos by mohl mít radioaktivní jod I-131?

Skupinová úloha

Co máte vysvětlit:

- Vyberte si jakýkoli radioaktivní nuklid z tabulky nuklidů a zapište pro něj reakční rovnici. Pomocí rovnice krátce popište přeměnu beta minus (β^-) a její vlastnosti.
- Stručně shrňte princip radionuklidové terapie. Prodiskutujte své domněnky z bodu b) s členy vaší skupiny a v případě potřeby své nápady ověřte vyhledáním informací o radioterapii na internetu.

Co musíte zjistit:

- S pomocí skupiny II porovnejte přeměnu beta minus (β^-), přeměnu beta plus (β^+) a záchyt elektronů. Srovnajte jejich reakční rovnice a popište vztah mezi těmito třemi reakcemi.